

ارزیابی گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی مراغه

فریبا کرمی^۱
رقیه شریفی^۲

چکیده

شهرستان مراغه که در جنوب شرقی استان آذربایجان شرقی قرار دارد از پتانسیل‌های بالایی در زمینه گردشگری روستایی برخوردار است. توسعه گردشگری روستایی می‌تواند زمینه مناسبی برای کاهش مهاجرت، ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، بهبود زیرساخت‌ها و حفظ محیط زیست روستاهای منطقه مورد مطالعه (بخش مرکزی) ایجاد کند. از این رو پژوهش حاضر سعی دارد ضمن معرفی کوتاه جاذبه‌های گردشگری روستایی، موانع و چالش‌های گردشگری روستایی در بخش مرکزی شهرستان مراغه را با استفاده از مدل SWOT مشخص نموده و استراتژی‌های مناسب را در زمینه توسعه گردشگری روستایی ارائه کند. این پژوهش از نظر روش تحقیق، میدانی، توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف، کاربردی است برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد و حجم نمونه هم با استفاده از روش کوکران تعیین شد. تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های آماری چند متغیره و با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS و Maple صورت گرفت و تهیه نقشه‌های پایه مورد نیاز در محیط GIS انجام شدند. نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد که مهم‌ترین نقطه قوت جاذبه‌های گردشگری روستاهای بخش مرکزی مراغه، وجود جاذبه‌های طبیعی با مجموع وزن ۱۱۰۵ و میانگین ۴/۴۲ می‌باشد و عدم وجود امکانات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و ورزشی در مناطق

Email:fkarami@tabrizu.ac.ir

۱- دانشیار گروه پژوهشی جغرافیا، دانشگاه تبریز.

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تبریز.

گردشگری روستایی با مجموع وزن ۱۱۰۳ و میانگین ۴/۴۱ مهم‌ترین نقطه ضعف جاذبه‌های گردشگری روستاهای این منطقه است که نیازمند برنامه‌ریزی مناسب و افزایش امکانات و خدمات رفاهی و تفریحی می‌باشد. حمایت مسئولان دولتی از توسعه گردشگری روستایی با رویکرد اشتغال-زایی از جمله فرصت‌ها و افزایش تخلقات اجتماعی و بزهکاری با ورود گردشگران به نواحی گردشگری روستایی از مهم‌ترین تهدیدهای جاذبه‌های گردشگری روستایی در بخش مرکزی شهرستان مراغه هستند.

واژگان کلیدی: ارزیابی توانمندی، گردشگری روستایی، مدل SWOT، شهرستان مراغه. روستاهای بخش مرکزی.

مقدمه

کنفرانس جهانی گردشگری روستایی (Rural Tourism Conference, 2006) گردشگری روستایی را شامل انواع گردشگری با برخورداری از تسهیلات و خدمات رفاهی در نواحی روستایی می‌داند، که امکان بهره‌مندی از منابع طبیعی و جاذبه‌های طبیعت را همراه با شرکت در زندگی روستایی (کار در مزرعه و کشاورزی) فراهم می‌آورد. علاوه بر این باید پذیرفت که ویژگی متمایزی مانند فعالیت‌ها و موقعیت روستایی، گردشگری روستایی را از دیگر اشکال گردشگری جدا می‌کند (رضوانی، ۱۳۸۷: ۲۷). علاوه بر این، اپرمن^۱ (1996: 38) نیز گردشگری روستایی را در ارتباط تنگاتنگ با گردشگری مزرعه و نهادینه کردن ارزش کشاورزی در جامعه روستایی می‌داند، که «مناطق پارک‌های ملی» و «وحش حفاظت شده» را شامل نمی‌شود. بنا به تعریف، گردشگری روستایی شامل کلیه فعالیت‌های توسعه گردشگری در بسترهای روستایی است که شامل روستاهای تعطیلاتی (روستاهای برفی، ساحلی، کوهستانی، جلگه‌ای، دشتی، کویری، روستاهای ییلاقی حاشیه شهری و غیره)، روستاهای تحقیقاتی، روستاهای گذرگاهی و بین راهی، روستاهای قدیمی با ابنیه تاریخی و معماری خاص و غیره می‌باشد. این فعالیت‌ها با تفکر کمک به توسعه و ارتقاء محیطی و بالا بردن توانایی‌های روستاییان ایجاد گردیده است (رجبی، ۱۳۸۶: ۱۴۶). جدول (۱) گونه‌های

1- Oppermann

مختلف گردشگری روستایی را ارائه می‌دهد. با توجه به جنبه‌های متنوع گردشگری روستایی، کشورهایی که از جاذبیت‌های گردشگری روستایی برخوردارند سعی در تقویت و بهره‌گیری از آن دارند و کشور ایران نیز در این زمره قرار دارد. ایران کشوری است که به دلیل تنوع ویژگی‌های توپوگرافی و اقلیمی از یک سو و وجود اقوام و فرهنگ‌های مختلف در قسمت‌های مختلف از سوی دیگر، دارای جاذبه‌های متعدد گردشگری روستایی می‌باشد (تقدیسی و دانشور، ۱۳۸۶: ۱۸۵). شهرستان مراغه در شمال غرب کشور نیز از این امر مستثنی نیست.

جدول (۱) گونه‌شناسی گردشگری روستایی

گردشگری طبیعی	Natural Tourism	به‌طور عمده در تعامل با جاذبه‌های طبیعی قرار دارد
گردشگری فرهنگی	Cultural Tourism	مرتبط با فرهنگ، تاریخ، میراث فرهنگی و باستانی مردم روستا
اکوتوریسم	Ecotourism	علاوه بر بازدید از جاذبه‌های طبیعی با زندگی و هنجارهای زندگی اجتماعی مردم نیز در تعامل است.
گردشگری دهکده‌ای	Village Tourism	گردشگران در خانه‌های روستا یا دهکده مدتی کوتاه سکونت کرده و در فعالیت‌های روستاییان مشارکت می‌کنند.
گردشگری کشاورزی	Tourism Agro	گردشگران بدون ایجاد پیامدهای منفی روی اکوسیستم مناطق میزبان با فعالیت کشاورزی سنتی، از آنها بازدید نموده و در فعالیت کشاورزی مشارکت می‌کنند.

(افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۵)

با توجه به اینکه در دهه‌های اخیر فعالیت‌های کشاورزی روستاهای شهرستان مراغه به علت وقوع خشکسالی‌های متمادی و پایین بودن میزان بهره‌وری ضعیف شده است، بنابراین توسعه گردشگری در روستاهای آن می‌تواند نیروی کار آزاد شده از بخش کشاورزی را در خود متمرکز نماید و اقتصاد جدیدی را برای روستاهای این منطقه تعریف کند. بطوری‌که افزایش درآمد روستاییان زمینه‌ای برای کاهش مهاجرت به شهرها می‌شود. این نوع گردشگری علاوه بر ایجاد اشتغال و افزایش درآمد، سبب افزایش خدمات و امکانات روستایی، تسهیلات و زیرساخت‌های مورد نیاز نواحی روستایی می‌گردد و این امر می‌تواند زمینه‌ساز توسعه پایدار روستایی و عدالت اجتماعی در این منطقه شود.

قابل ذکر است شهرستان مراغه با وجود ۲۶۴ اثر تاریخی به عنوان قطب گردشگری تاریخی منطقه و جزو ۱۰ شهرستان تاریخی کشور انتخاب شده است (www.eachto.ir/2011). با توجه به پتانسیل‌های بالای گردشگری روستایی شهرستان مراغه به ویژه روستاهای بخش مرکزی، می‌توان با توسعه گردشگری روستایی زمینه مناسبی برای کاهش مهاجرت، ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، بهبود زیرساخت‌ها و حفظ محیط زیست روستاهای منطقه مورد مطالعه (بخش مرکزی) ایجاد کرد. این پژوهش سعی دارد ضمن معرفی جاذبه‌های گردشگری روستایی، با استفاده از مدل SWOT موانع و چالش‌های گردشگری روستایی در بخش مرکزی شهرستان مراغه را مشخص نموده و پیشنهادها و استراتژی‌های مناسب را در زمینه توسعه گردشگری روستایی در این منطقه ارائه کند. در این راستا سوالات زیر مطرح می‌شوند:

نقاط قوت و ضعف جاذبه‌های گردشگری روستایی بخش مرکزی شهرستان مراغه در چه زمینه‌هایی است و مهم‌ترین آنها به ترتیب اولویت کدامند؟

با توجه به مدل SWOT راهبردهای اساسی جهت مرتفع نمودن مشکلات و نقاط ضعف گردشگری کدام است؟

پیشینه تحقیق

در سطح جهان بدلیل اهمیت جنبه‌های مختلف فعالیت گردشگری مطالعات زیادی در این زمینه صورت گرفته است که گردشگری روستایی از این امر مستثنی نیست. برای مثال، در مطالعات رایا - ولا^۱ (۲۰۰۹) و شارپلی^۲ (۲۰۰۵) به ارائه مدل‌هایی در زمینه اصول مدیریت، توسعه پایدار و چالش‌های پیش روی گردشگری روستایی پرداخته شده است. برخی مطالعات هم به صورت موردی به بررسی ویژگی‌ها و توان‌های گردشگری روستایی در نواحی مختلف دنیا اقدام کرده‌اند. برای مثال پرال^۳ (۲۰۰۲) در مورد گردشگری روستایی اسپانیا، تامپسون^۴

1- Roya-Vela

2- Sharply

3- Perale

4- Thompson

(۲۰۰۴) در مورد گردشگری روستایی ژاپن (توکیو)، کوسکوک^۱ (۱۹۹۸) در مورد نواحی روستایی و گردشگری روستایی اسلوانیا (بعد از جدا شدن از یوگسلاوی) و نپال^۲ (۲۰۰۸) در مورد منطقه Annapurna نپال، چاکرورتی^۳ و همکاران (۲۰۰۸) در مورد کشور هند، نجفی کانی (۲۰۰۹) در مورد سواحل دریای خزر و غیره انجام شده است.

در کشور ایران نیز به دلیل تنوع جاذبه‌های گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه اقتصادی روستاها، مطالعات با ارزشی انجام شده است. برای مثال، رضوانی (۱۳۸۲) در تحقیقی با عنوان تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی شمال تهران به این نتیجه رسیده است که گسترش این پدیده در نواحی روستایی عمدتاً به صورت خودجوش و فاقد نظارت و کنترل برنامه‌ریزی شده بود که با توجه به پیامدهای عمیق این پدیده بر نواحی روستایی و کوهستانی و نهایتاً بر شهر تهران، لازم است با شناخت این پیامدها به تهیه و اجرای طرح‌های راهبردی برای کنترل و هدایت هدفمند خانه‌های دوم اقدام کرد. افتخاری و مهدوی (۱۳۸۵) راهکارهای توسعه گردشگری روستایی دهستان لواسان کوچک را با استفاده از مدل Swot بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که آستانه آسیب‌پذیری نقاط روستایی به علت گردشگر بودن بسیار بالاست و نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب در جهت رفع محدودیت‌ها و استفاده از مزیت‌های نسبی موجود می‌باشد. همچنین رجبی (۱۳۸۶) توان‌های محیطی گردشگری روستایی فرومد شاهرود را بررسی و تحلیل کرده است و به این نتیجه رسیده است که روستای فرومد شاهرود به علت قرار گرفتن در مسیر تهران - مشهد با داشتن جاذبه‌های طبیعی گردشگران زیادی را به خود جذب کند. نوحه گر و همکاران (۱۳۸۷) هم با ارزیابی اکوتوریسم جزیره قشم با استفاده از مدل Swot بهترین استراتژی‌های توسعه گردشگری را در این منطقه اولویت‌بندی کردند. نجفی کانی و همکاران (۱۳۸۷) به امکان‌سنجی توسعه اکوتوریسم در مناطق روستایی شهرستان آمل با استفاده از مدل Swot پرداختند. ایاسه (۱۳۸۸) هم در مطالعه‌ای پتانسیل‌های

1- Koscok

2- Nepal

3- Chakravarthy

ژئوتوریستی استان آذربایجان شرقی را امتیازدهی کرده و نقش آنرا در توسعه پایدار منطقه بررسی کرده است.

مواد و روش‌ها

از نظر روش، تحقیق حاضر توصیفی - تحلیلی بوده و از نظر هدف، تحقیقی کاربردی است. برای تجزیه و تحلیل مدل SWOT سوالاتی از قبل طراحی شد و بین مدیران و کارشناسان اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و مدیران محلی توزیع گردید. سپس پرسشنامه‌ای برای تبیین نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری روستایی در بخش مرکزی شهرستان مراغه در بین گردشگران توزیع شد و در نهایت تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های آماری چندمتغیره با بهره‌گیری از نرم‌افزار Spss و Maple صورت گرفته است و تهیه نقشه‌های پایه مورد نیاز در محیط GIS انجام شده است. حجم نمونه هم با استفاده از روش کوکران رابطه (۱) تعیین شد (حافظ نیا، ۱۳۷۸):

$$n = \frac{\frac{t^2 PQ}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 PQ}{d^2} - 1 \right)}$$

در پژوهش حاضر جامعه آماری مورد مطالعه برای مدل SWOT حدود ۱۲۰۰۰ نفر از گردشگران می‌باشد که حجم نمونه باید از بین آنها انتخاب شود. بر اساس روش کوکران تعداد نمونه ۲۱۲ نفر می‌باشد که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند، اما برای اخذ نتیجه مطلوب این میزان به ۲۵۰ نفر افزایش یافته است.

مدل SWOT

در این روش بکارگیری یک استراتژی مناسب، قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل می‌رساند. بنابراین برای دستیابی به راهبردهای مناسب برای توسعه گردشگری، نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در قالب یک ماتریس و در چهار حالت

کلی SO¹، WO²، ST³، WT⁴ پیوند داده می‌شود و گزینه‌های استراتژی مناسب از میان آنها انتخاب می‌شود.

استراتژی‌های SO، برتری‌های رقابتی را نشان می‌دهند و به عنوان استراتژی‌های تهاجمی نام‌گذاری می‌شود. در این سیاست‌ها راهکارهای پیشنهادی در جهت استفاده مطلوب از نقاط قوت و بهره‌برداری از فرصت‌های پیش رو مورد نظر است.

استراتژی WO، به عنوان استراتژی بازنگری است در این قسمت پیشنهادها و راهکارهای اجرایی در جهت رفع نقاط ضعف و بهره‌برداری بهینه از فرصت‌ها بویژه از طریق تخصیص مجدد منابع مورد توجه است.

استراتژی ST، به عنوان استراتژی تنوع مورد استفاده قرار گرفته است. این استراتژی بر آن است تا با شناسایی مهم‌ترین نقاط قوت درون سازمان، به مقابله با تهدیدهای برون سازمانی که محیط طبیعی ناحیه مورد مطالعه با آن مواجه است بپردازد. لذا تأمین نیازهای لازم در جهت مقابله با تهدیدات فرا روی ناحیه، مهم‌ترین بخش پیشنهادها را به خود اختصاص می‌دهد.

استراتژی WT، به عنوان استراتژی تدافعی بر آن است تا با راهکارهای اجرایی ضمن به حداقل رساندن نقاط ضعف فرا روی محیط طبیعی ناحیه مورد مطالعه از تهدیدهای برون سازمانی نیز اجتناب نماید (ایاسه، ۱۳۸۸: ۳۴). جدول شماره ۲ ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی را نشان می‌دهد.

-
- 1-Strengths and Opportunities
 - 2-Weaknesses and Opportunities
 - 3- Strengths and Threats
 - 4 -Weaknesses and Threats

جدول (۲) ماتریس SWOT و نحوه‌ی تعیین استراتژی

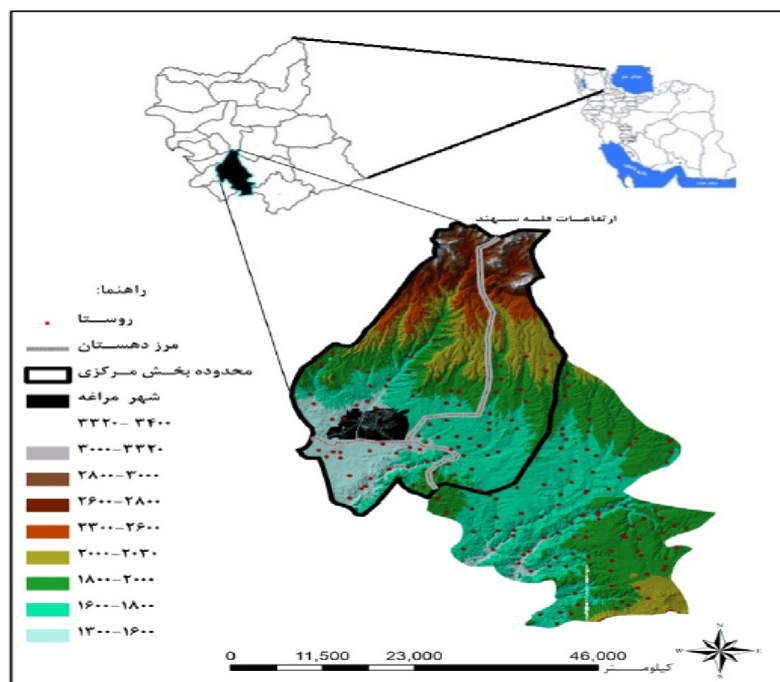
ماتریس swot	نقاط قوت S	نقاط ضعف W
فرصت‌ها O	استراتژی‌های SO	استراتژی‌های WO
تهدیدها T	استراتژی‌های ST	استراتژی‌های WT

(افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۹)

برای تجزیه و تحلیل نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای جاذبه‌های گردشگری روستایی در بخش مرکزی شهرستان مراغه، ابتدا سؤالاتی طراحی گردید و بین مسئولان توزیع گردید. همچنین پرسشنامه‌ای بین گردشگران توزیع شد. در این مدل برای بدست آوردن نتایج نهایی از روش عددی وزن‌دهی استفاده شده است. وزن‌ها برای هر یک از مولفه‌ها از ۱ تا ۵ متغیر بوده است. به این ترتیب که پاسخ خیلی زیاد امتیاز ۵، زیاد ۴، متوسط ۳، کم ۲ و خیلی کم ۱ می‌باشد. در مرحله بعد با توجه به امتیازات بدست‌آمده، به رتبه‌بندی هر یک از مولفه‌ها پرداخته شد. سپس امتیازات وزنی تمامی عوامل در یک ستون با هم جمع شد که بر اساس آن امتیاز کل آن سیستم محاسبه می‌شود. امتیاز وزنی کل نشان می‌دهد که یک سیستم چگونه به عوامل و نیروهای موجود بالقوه در محیط پاسخ می‌دهد.

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهرستان مراغه با مختصات جغرافیایی ۳۷ درجه و ۱ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۹ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۴۴ دقیقه طول شرقی در جنوب شرقی استان آذربایجان شرقی واقع شده است (شکل ۱) و با وسعتی معادل ۲۱۸۵/۶۵ کیلومتر مربع ۴/۸ درصد از کل مساحت استان را به خود اختصاص داده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵). این شهرستان دارای ۲ بخش و ۶ دهستان است (جدول ۳).

شکل (۱) موقعیت شهرستان مراغه و محدوده بخش مرکزی آن
(مأخذ نقشه پایه: سازمان نقشه برداری استان آذربایجان شرقی، ۱۳۸۸)

جدول (۳) تقسیمات سیاسی شهرستان مراغه به تفکیک بخش و دهستان تا سال ۱۳۹۱

شهرستان	بخش	دهستان	تعداد آبادی		
			جمع	دارای سکنه	خالی از سکنه
مراغه	مرکزی	قره ناز	۱۸	۱۸	۰
		سراجوی شمالی	۲۸	۲۷	۱
		سراجوی غربی	۲۵	۲۴	۱
	خراجو	سراجوی جنوبی	۱۶	۱۳	۳
		سراجوی شرقی	۳۰	۲۸	۲
		قوری چای غربی	۵۴	۴۸	۶
جمع	۲	۶	۱۷۱	۱۵۸	۱۳

(مأخذ: معاونت برنامه ریزی استانداری آذربایجان شرقی، ۱۳۹۱)

بحث و یافته‌ها

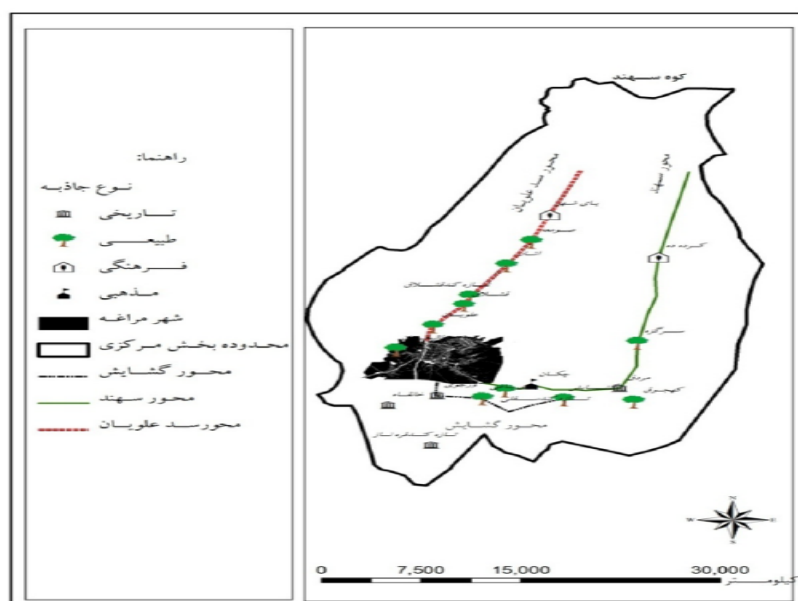
در طرح جامع گردشگری استان آذربایجان شرقی (۱۳۸۴) شهرستان مراغه به‌عنوان یک قطب گردشگری شامل ۳ محور و ۲۵ جاذبه مشخص شده است (شکل ۲) که از بین آنها ۹ جاذبه به مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان مراغه تعلق دارد و محور گردشگری سدلوپان، محور گردشگری گشایش و محور گردشگری جنوب سهند را در برمی‌گیرد (شکل ۳). توان‌های گردشگری این منطقه را جاذبه‌های طبیعی، جاذبه‌های مذهبی - تاریخی و فرهنگی تشکیل می‌دهند.

شکل (۲) قطب گردشگری مراغه
(ماخذ: طرح جامع گردشگری استان آذربایجان شرقی، ۱۳۸۴)

جاذبه‌های طبیعی

توده آتشفشانی سهند در شمال شهرستان مراغه با قله جام سهند به ارتفاع ۳۶۵۰ متر در فصول مختلف سال کوهنوردان و گردشگران زیادی را به خود جلب می‌کند. همچنین دامنه‌های پایکوه‌های سهند با مراتع غنی و سرسبز محل بیلاق عشایر می‌باشد که جاذب گردشگران زیادی می‌باشد. صوفی‌چای و مردق‌چای از رودخانه‌های پرآب منطقه هستند که از کوهستان مرتفع سهند سرچشمه می‌گیرند و در مسیر از روستاهای متعددی عبور می‌کنند و دارای ارزش تفرجگاهی بالایی می‌باشند. همچنین سد علویان که بر روی رودخانه صوفی‌چای احداث شده روستاهای حاشیه سد را به مناطق جاذب گردشگر تبدیل کرده است. چشمه‌های آب معدنی در این منطقه یکی دیگر از جاذبه‌های گردشگری هستند. به‌طوری که چشمه‌های آب معدنی گشایش (روستای گشایش)، شور سو (روستای چایباغی)، ساری سو (روستای ورجوی).

شکل (۳) نقشه محورها و جاذبه‌های گردشگری روستاهای بخش مرکزی شهرستان مراغه
(ماخذ نقشه پایه: سازمان نقشه برداری استان آذربایجان شرقی، ۱۳۸۸)

ایستی سو (روستای تازه‌کند سفلی)، چشمه قزل‌بلاغ، هفت چشمه ماه‌پری (روستای آهق) و چشمه قره‌پالچیق (آغ‌کند) در روستاهای بخش مرکزی شهرستان مراغه، بدلیل جنبه‌های درمانی و تفریحی، دارای گردشگران زیادی در فصول بهار و تابستان می‌باشند ولی فاقد امکانات رفاهی هستند (شکل ۳).

با توجه به ویژگی‌های زمین‌شناسی شهرستان مراغه، تعداد پدیده‌های طبیعی دیگر مانند غارها، آبشارها و غیره بسیار زیاد هستند که از بین آنها می‌توان به غار هامپوئیل و غار قرخ کهول اشاره کرد.

منطقه فسیلی مراغه یکی دیگر از جاذبه‌های گردشگری این منطقه (محورسهند - روستای مردق) بشمار می‌رود. این منطقه با وجود فسیل‌های مهره‌دار از دیرباز مورد توجه متخصصان علم دیرینه‌شناسی بوده و با توجه به گسترش و غنای فسیل مهره‌دار، جزو مناطق پنجگانه فسیل مهره‌دار جهان محسوب می‌شود. این منطقه به عنوان اولین اثر ملی - طبیعی فسیلی به مساحت ۱۰۲۶ هکتار در شورای عالی حفاظت محیط زیست به تصویب رسیده و احداث موزه صحرایی اقدام شده است (استانداری آذربایجان شرقی، ۱۳۸۸).

جاذبه‌های مذهبی، تاریخی - فرهنگی

از جاذبه‌های مذهبی این منطقه می‌توان به بقعه امام‌زاده سیدابراهیم (نوه سوم امام موسی‌بن جعفر (ع)) اشاره کرد که مورد توجه و احترام خاص اهالی شهرستان می‌باشد و از امام‌زاده‌های معروف استان آذربایجان شرقی محسوب می‌شود. بطوری‌که در تمام طول سال زائرین برای زیارت به این مکان مقدس می‌آیند. امام‌زاده روستای آهق هم به دلیل قرارگیری در روستای زیبای آهق و محور گردشگری سد علویان همه روزه در بهار و تابستان بخصوص ایام محرم و صفر گردشگران زیادی دارد.

از آثار تاریخی این منطقه می‌توان رصدخانه مراغه در نزدیکی روستای طالبخان، معبد مهر روستای ورجوی، قلعه قیزلارقالاسی در روستای تازه‌کندقره‌ناز، پل تاریخی مردق و خانقاه و کبوترخانه اسفستانج را نام برد که گردشگران زیادی را جلب می‌کنند.

تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها

نقاط قوت

با توجه به اینکه در برنامه‌ریزی هر منطقه‌ای، شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها موفقیت برنامه‌ریزی را در پی دارد. در زمینه گردشگری روستایی نیز برنامه‌ریزی در جهت توسعه متوازن آن منوط به شناسایی و در نظر گرفتن این نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها می‌باشد. بر اساس مدل SWOT نقاط قوت فعالیت‌های گردشگری روستایی بخش مرکزی مراغه به ترتیب رتبه شامل وجود جاذبه‌های طبیعی، علاقه‌مندی مدیران محلی به ایجاد فرصت‌های اشتغال برای روستاییان، توجه بیشتر گردشگران به بازدید از مناطق گردشگری روستایی نسبت به گردشگری شهری و غیره می‌باشد (جدول ۴).

نقاط ضعف

نقاط ضعف عواملی هستند که پیشرفت و توسعه را در زمینه گردشگری روستایی به حالت رکود در می‌آورند. در این راستا لازم است که موانع و مشکلات را به‌صورت سیستمی اولویت‌بندی کرد و در جهت تعدیل و یا حذف این عوامل اقدام کرد. با توجه به نتایج حاصل از تحلیل پرسشنامه‌ها، بخشی از نقاط ضعف گردشگری روستایی بخش مرکزی به ترتیب اولویت شامل عدم وجود امکانات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و ورزشی در مناطق گردشگری روستایی، ضعف سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی دولت در بخش گردشگری روستایی، ضعف اطلاع‌رسانی جهت آشنایی با مناطق گردشگری روستایی می‌باشد (جدول ۵).

فرصت‌ها

در زمینه فرصت‌های گردشگری روستایی یک‌سری قابلیت‌های بیرونی و مزیت‌های محیطی، می‌توانند زمینه را برای پیشرفت سیستم فراهم کنند. بر اساس تحلیل مدل SWOT اهم فرصت‌های گردشگری روستایی بخش مرکزی مراغه، حمایت مسئولان دولتی از توسعه گردشگری روستایی با رویکرد اشتغال‌زایی، امکان بهبود و گسترش شبکه ارتباطی بین

شهری و روستایی با معرفی مناطق گردشگری، تنوع بخشیدن به محصولات گردشگری روستایی برای جلب گردشگران در تمام طول سال و غیره می‌باشد (جدول ۶).

جدول (۴) ماتریس نقاط قوت جاذبه‌های گردشگری روستاهای بخش مرکزی مراغه (رتبه‌بندی و اولویت‌سنجی از دیدگاه گردشگران و مسئولان شهرستان مراغه بر اساس مدل SWOT)

ردیف	نقاط قوت	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مجموع وزن‌ها	میانگین وزن‌ها	رتبه
۱	وجود جاذبه‌های طبیعی اعم از چشمه‌های آب معدنی، قله سهند، رودخانه مردق و صوفی‌چای، منطقه فسیلی و غیره	۱۶۰	۶۳	۷	۱۲	۸	۱۱۰۵	۴/۴۲	۱
۲	وجود جاذبه‌های مذهبی، فرهنگی-تاریخی اعم از امامزاده سید ابراهیم، معبد مهر، رصدخانه و غیره	۷۶	۸۵	۶۸	۱۵	۶	۹۶۰	۳/۸۴	۶
۳	وجود شرایط اقلیمی مناسب در فصول مختلف سال	۵۸	۷۹	۸۰	۲۷	۶	۹۰۶	۳/۶۲	۸
۴	تمایل بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری روستایی	۱۰۵	۷۸	۲۹	۲۳	۱۵	۹۸۵	۳/۹۴	۵
۵	وجود شبکه ارتباطی مناسب بین شهرستان مراغه و روستاهای شهرستان	۴۵	۵۶	۶۴	۷۷	۸	۸۰۳	۳/۲۱	۱۰
۶	علاقه‌مندی مدیران محلی به ایجاد فرصت‌های اشتغال برای روستاییان از طریق توسعه گردشگری روستایی	۱۴۰	۸۳	۱۲	۴	۱۱	۱۰۸۷	۴/۳۴	۲
۷	وجود زیرساخت‌های مناسب (تفریحی-زیربنایی و اقامتگاهی)	۳۰	۲۲	۱۶	۱۲۸	۵۴	۵۹۸	۲/۳۹	۱۲
۸	توجه بیشتر گردشگران به بازدید از مناطق گردشگری روستایی نسبت به گردشگری شهری مراغه	۱۳۷	۷۴	۳۱	۴	۲	۱۰۸۴	۴/۳۳	۳

۹	وجود محیط آرام و بکر در مناطق گردشگری روستایی	۸۹	۱۰۸	۳۹	۱۰	۴	۱۰۱۸	۴/۰۷	۴
۱۰	وجود بسترهای مناسب ایجاد فرصت‌های شغلی در بخش گردشگری روستایی	۴۸	۳۷	۷۲	۵۵	۳۸	۷۵۲	۳	۱۱
۱۱	بالا بودن روحیه مشارکت مسئولان گردشگری و مردم در معرفی جاذبه‌های گردشگری روستایی	۶۵	۷۲	۶۰	۳۱	۲۲	۸۷۷	۳/۵۰	۹
۱۲	وجود آداب و رسوم، فرهنگ محلی و سنتی	۷۴	۷۵	۸۳	۱۳	۵	۹۵۰	۳/۸	۷
۱۳	وجود میوه‌های سردسیری و بازار مناسب برای فروش این محصولات به گردشگران	۷۰	۷۹	۶۶	۱۵	۲۰	۷۳۴	۲/۹۳	۱۱

(مأخذ: مطالعات نگارندگان)

جدول (۵) ماتریس نقاط ضعف جاذبه‌های گردشگری روستاهای بخش مرکزی مراغه
(رتبه‌بندی و اولویت‌سنجی از دیدگاه گردشگران و مسئولان شهرستان بر اساس مدل
(SWOT)

رتبه	نقاط ضعف	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مجموع وزن‌ها	میانگین وزن‌ها	رتبه
۱	نامناسب بودن راه‌ها و مسیرهای دسترسی به مناطق گردشگری روستایی	۷۹	۶۰	۴۶	۳۹	۲۶	۹۱۶	۳/۶۶	۶
۲	عدم وجود امکانات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و ورزشی در مناطق گردشگری روستایی	۱۵۱	۷۲	۱۲	۹	۶	۱۱۰۳	۴/۴۱	۱
۳	ضعف سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی دولت در بخش گردشگری روستایی	۱۳۸	۸۶	۱۳	۱۰	۳	۱۰۹۶	۴/۳۸	۲
۴	ضعف اطلاع‌رسانی جهت آشنایی با	۹۴	۱۲۰	۲۵	۸	۳	۱۰۴۴	۴/۱۷	۳

								مناطق گردشگری روستایی	
۵	۳/۹۴	۹۸۷	۸	۱۵	۴۶	۹۴	۸۷	عدم وجود نیروهای متخصص جهت راهنمایی گردشگران روستایی	۵
۴	۴/۰۶	۱۰۱۷	۷	۱۷	۳۰	۹۴	۱۰۲	عدم اطلاع‌رسانی و آگاهی لازم برای مشارکت بخش خصوصی در سرمایه گذاری بخش گردشگری روستایی	۶
۱۰	۲	۵۰۰	۱۰۹	۸۳	۲۵	۱۵	۱۸	تعارض فرهنگی گردشگران و مردم بومی همجوار با مناطق گردشگری روستایی	۷
۷	۳/۵۲	۸۸۰	۱۷	۴۶	۵۱	۶۲	۷۴	عدم امکان جمع‌آوری زباله و مواد زاید از مناطق گردشگری روستایی	۸
۸	۳/۴۷	۸۶۸	۱۳	۵۴	۵۳	۵۹	۷۱	ضعف تابلوها و علائم راهنمای گردشگران به مناطق گردشگری روستایی	۹
۹	۳/۴۴	۸۶۲	۲۳	۴۰	۵۸	۶۰	۶۹	توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف	۱۰

(مأخذ: مطالعات نگارندگان)

تهدیدها

شرایط خارجی نامساعدی که تأثیر نامطلوب بر سیستم می‌گذارد را با عنوان تهدیدها دسته‌بندی کرده‌اند. بر اساس مدل SWOT تهدیدهایی که گردشگری روستایی شهرستان مراغه را تحت تأثیر قرار می‌دهند به ترتیب شامل عدم بهره‌برداری مناسب از فرصت‌های گردشگری روستایی به دلیل عدم وجود ظرفیت ساختار و برنامه‌ریزی‌های لازم، از بین رفتن جاذبه‌های گردشگری روستایی در اثر بی‌توجهی به این منابع و بهره‌برداری نامعقول و ناپایدار از آن، عدم شفافیت ضوابط و مقررات لازم در خصوص حمایت و جلب مشارکت بخش خصوصی در زمینه گردشگری روستایی و غیره هستند (جدول ۷). همچنین جدول (۸) نتایج حاصل از اولویت‌بندی را در مدل SWOT ارائه داده است.

جدول (۶) ماتریس فرصت‌های جاذبه‌های گردشگری روستاهای بخش مرکزی مراغه (رتبه‌بندی و اولویت‌سنجی از دیدگاه گردشگران و مسئولان شهرستان مراغه بر اساس مدل SWOT)

رتبه	فرصت‌ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مجموع وزن‌ها	میانگین وزن‌ها	رتبه
۱	امکان جلب مشارکت و همکاری‌های بین‌المللی در جهت شناسایی و معرفی جاذبه‌های توریسم روستایی	۳۹	۶۸	۵۰	۲۹	۶۴	۷۳۹	۲/۹۵	۷
۲	الزام به انجام مطالعات و حمایت‌های زیست‌محیطی از مناطق حفاظت شده و جاذبه‌های طبیعی و تاریخی	۵۵	۶۷	۷۶	۳۱	۲۱	۸۵۴	۳/۴۱	۴
۳	تنوع بخشیدن به محصولات گردشگری روستایی برای جلب گردشگران در تمام طول سال	۸۵	۷۴	۳۹	۱۱	۲	۸۶۲	۳/۴۴	۳
۴	استفاده از نیروهای متخصص (برنامه ریزان روستایی و گردشگری) در بخش گردشگری روستایی در کنار نواحی گردشگری	۲۲	۳۱	۱۹	۷۷	۱۰۱	۵۴۶	۲/۱۸	۸
۵	بکارگیری روش مدیریت پایدار در احداث و بهره‌برداری از زیرساخت‌ها و تسهیلات و خدمات گردشگری در نواحی روستایی	۴۹	۶۱	۷۸	۳۳	۲۹	۷۵۸	۳/۰۳	۶
۶	تهیه و اجرای برنامه نظارتی و حفاظتی برای مناطق گردشگری روستایی	۴۲	۵۹	۷۱	۴۲	۳۶	۷۷۹	۳/۱۱	۵
۷	امکان بهبود و گسترش شبکه ارتباطی بین شهری و روستایی با معرفی مناطق گردشگری روستایی	۱۲۶	۷۴	۴۲	۵	۳	۱۰۶۵	۴/۲۶	۲
۸	حمایت مسئولان دولتی از توسعه گردشگری روستایی با رویکرد اشتغال‌زایی	۱۴۷	۶۰	۲۳	۱۶	۴	۱۰۸۰	۴/۳۲	۱

(مأخذ: مطالعات نگارندگان)

جدول (۷) ماتریس تهدیدهای جاذبه‌های گردشگری روستاهای بخش مرکزی مراغه (رتبه‌بندی و اولویت‌سنجی از دیدگاه گردشگران و مسؤولان شهرستان مراغه بر اساس مدل SWOT)

رتبه	میانگین وزن‌ها	مجموع وزن‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	تهدیدها	ردیف
۴	۳/۵۲	۸۸۰	۱۶	۱۱	۹۷	۷۹	۴۷	کمبود نیروی انسانی متخصص و مجرب در دستگاه‌های ستادی به‌ویژه استانی برای ترغیب و ارائه راهنمودهای لازم به سرمایه‌گذاران در بخش گردشگری روستایی	۱
۲	۳/۹۶	۹۹۰	۱۷	۶	۴۱	۹۲	۹۴	از بین رفتن جاذبه‌های گردشگری روستایی در اثر بی توجهی به این منابع و بهره‌برداری نامعقول و ناپایدار از آن	۲
۵	۳/۴۵	۸۶۳	۲۱	۲۴	۸۴	۶۳	۵۸	اجرائی نبودن برنامه‌های حمایتی دولت در خصوص برنامه‌های گردشگری روستایی	۳
۳	۳/۶۶	۹۱۷	۱۵	۱۰	۹۷	۴۹	۷۹	عدم شفافیت ضوابط و مقررات لازم در خصوص حمایت و جلب مشارکت بخش خصوصی در زمینه گردشگری روستایی	۴
۱	۴/۰۳	۱۰۰۷	۷	۱۸	۲۳	۱۱۴	۸۸	عدم بهره‌برداری مناسب از فرصت‌های گردشگری روستایی به دلیل عدم وجود ظرفیت ساختار و برنامه‌ریزی‌های لازم	۵
۹	۱/۸۸	۴۷۰	۸۰	۹۳	۷	۱۷	۲۳	افزایش تخلفات اجتماعی و بزهکاری با ورود گردشگران به نواحی گردشگری روستایی	۶
۸	۱/۹	۴۷۵	۱۱۵	۷۸	۱۸	۲۰	۱۹	تضعیف فرهنگ محلی و از بین رفتن پاره‌ای از آداب و رسوم	۷
۷	۳/۱۲	۷۸۰	۴۵	۳۲	۷۰	۵۴	۴۹	تخریب زمین‌های کشاورزی و باغ‌ها روستایی	۸
۶	۳/۴۲	۸۵۶	۲۳	۲۱	۸۶	۶۷	۵۳	آلودگی منابع آب، خاک و محیط در نواحی روستایی	۹

(مأخذ: مطالعات نگارندگان)

جدول (۸) اولویت بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای جاذبه‌های گردشگری روستایی در شهرستان مراغه بر اساس مدل SWOT

اولویت‌بندی عوامل درونی			
اولویت	اولویت‌بندی نقاط ضعف	اولویت	اولویت‌بندی نقاط قوت
۱	عدم وجود امکانات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و ورزشی در مناطق گردشگری روستایی	۱	وجود جاذبه‌های طبیعی اعم از چشمه‌های آب معدنی، قله سهند، غار هامپوئیل، روخانه مردق و صوفی چای، منطقه فسیلی و غیره
۲	ضعف سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی دولت در بخش گردشگری روستایی	۲	علاقه‌مندی مدیران محلی به ایجاد فرصت‌های اشتغال برای روستاییان از طریق توسعه گردشگری روستایی
۳	ضعف اطلاع رسانی جهت آشنایی با مناطق گردشگری روستایی	۳	توجه بیشتر گردشگران به بازدید از مناطق گردشگری روستایی نسبت به گردشگری شهری مراغه
۴	عدم اطلاع رسانی و آگاهی لازم برای مشارکت بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری روستایی	۴	وجود محیط آرام و بکر در مناطق گردشگری
۵	عدم وجود نیروهای متخصص جهت راهنمایی گردشگران روستایی	۵	تمایل بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری روستایی
اولویت‌بندی عوامل بیرونی			
اولویت	اولویت‌بندی تهدیدها	اولویت	اولویت‌بندی فرصت‌ها
۱	عدم بهره‌برداری مناسب از فرصت‌های گردشگری روستایی به دلیل عدم وجود ظرفیت ساختار و برنامه‌ریزی‌های لازم	۱	حمایت مسؤولان دولتی از توسعه گردشگری روستایی با رویکرد اشتغال زایی
۲	از بین رفتن جاذبه‌های گردشگری روستایی در اثر بی‌توجهی به این منابع و بهره‌برداری نامعقول و ناپایدار از آن	۲	امکان بهبود و گسترش شبکه ارتباطی بین شهری و روستایی با معرفی مناطق گردشگری روستایی
۳	عدم شفافیت ضوابط و مقررات لازم در خصوص حمایت و جلب مشارکت بخش خصوصی در زمینه گردشگری روستایی	۳	تنوع بخشیدن به محصولات گردشگری روستایی جهت جلب گردشگران در تمام طول سال
	کمبود نیروی انسانی متخصص و مجرب در		الزام مطالعات و حمایت‌های زیست‌محیطی از

۴	دستگاه‌های ستادی بویژه استانی برای تشویق و ترغیب و ارائه راهنمودهای لازم به سرمایه-گذاران در بخش گردشگری روستایی	۴	مناطق حفاظت شده و جاذبه‌های طبیعی و تاریخی
۵	اجرایی نبودن برنامه‌های حمایتی دولت در خصوص برنامه‌های گردشگری	۵	تهیه و اجرای برنامه‌ای نظارتی و حفاظتی برای مناطق گردشگری روستایی

(مأخذ: مطالعات نگارندگان)

نتیجه‌گیری

نتایج مدل SWOT در ارزیابی توانمندی‌های گردشگری روستایی بخش مرکزی مراغه نشان می‌دهد که مولفه وجود جاذبه‌های طبیعی (اعم از قله سه‌پند، غار هامپوئیل، منطقه فسیلی و غیره) مهم‌ترین نقطه قوت (با وزن ۱۱۰۵) و عدم وجود امکانات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و ورزشی در مناطق گردشگری روستایی مهم‌ترین نقطه ضعف (با وزن ۱۱۰۳)، حمایت مسئولان دولتی از توسعه گردشگری روستایی با رویکرد اشتغال‌زایی مهم‌ترین فرصت (با وزن ۱۰۸۰) و عدم بهره‌برداری مناسب از فرصت‌های گردشگری روستایی به دلیل عدم وجود برنامه‌ریزی‌های لازم (با وزن ۱۰۰۷)، مهم‌ترین تهدید در زمینه گردشگری روستایی بخش مرکزی شهرستان مراغه می‌باشد. همچنین بر اساس مدل تحلیلی SWOT برای گسترش و توسعه گردشگری روستایی در بخش مرکزی شهرستان مراغه می‌توان راهبردهایی را ارائه کرد. راهبردهای رقابتی (SO) که بیشتر به نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی توجه دارد، می‌تواند شامل تأکید بر توسعه گردشگری روستایی به دلیل وجود مزیت‌های نسبی برای توسعه این نوع گردشگری، ترغیب بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در نقاط گردشگری روستایی بخش مرکزی به سبب قرارگیری جاذبه‌های گردشگری روستایی در حوره نفوذ مستقیم شهر، کشف و شناسایی جاذبه‌های طبیعی، مذهبی، فرهنگی و تاریخی روستاها و ایجاد بستری مناسب برای ایجاد اشتغال در روستاهایی مانند روستای چکان، چایباغی، تازه‌کند سفلی و غیره باشد. راهبردهای تنوع (ST) که بیشتر بر نقاط قوت درونی و تهدید بیرونی تأکید می‌شود و به منظور تأمین پاره‌ای از نیازمندی‌های نواحی روستایی برای رفع تهدیدها ارائه می‌شود، می‌تواند ایجاد قوانین و

مقررات حمایتی برای جلوگیری از تخریب کردن جاذبه‌های طبیعی، مذهبی و غیره روستاها، توسعه گردشگری کشاورزی جهت بهره‌برداری مناسب از مناظر باغ‌ها و مزارع روستایی و جلوگیری از تخریب باغ‌ها و مزارع و پوشش گیاهی روستا، توسعه ژئوتوریسم در راستای حفاظت از منطقه فسیلی سپند و افزایش جاذبه‌های گردشگری روستایی، انتشار بروشورهایی به گردشگران روستایی برای آشنایی آنها با آداب و رسوم روستاها برای حفظ و تقویت فرهنگ روستاها و غیره را دربرگیرد.

راهبردهای بازنگری (WO) که با تأکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره‌گیری از فرصت‌های بیرونی برای رفع نقاط ضعف نواحی گردشگری روستایی دارند می‌توان به ایجاد زمینه مناسب برای جلب مشارکت و همکاری‌های بین‌المللی جهت شناسایی و معرفی و سرمایه‌گذاری در روستاهای گردشگری، ایجاد ابتکار و نوع‌آوری و تنوع بخشیدن به محصولات گردشگری روستایی، تخصیص قسمتی از بودجه شهرستان برای تجهیز و توسعه روستاهای گردشگری شهرستان مراغه اشاره کرد. راهبردهای تدافعی (WT) هم با تأکید بر رفع درجه آسیب‌پذیری ناحیه مطالعه شده، راهکارهایی مانند مدیریت علمی و کارآمد در زمینه انواع بخش‌های گردشگری و از جمله گردشگری روستایی، تدوین قوانین و مقررات ویژه برای استفاده بهینه و مطلوب از جاذبه‌های روستاهای گردشگری بخش مرکزی مراغه و جلوگیری از تخریب، آلودگی و از بین رفتن این منابع در روستاها، فرهنگ‌سازی و آموزش به مردم روستاهای گردشگری در نحوه برخورد با گردشگر به منظور جلوگیری از هرگونه تعارض بین گردشگران و مردم روستا را ارائه می‌دهد.

منابع

- ۱- ایاسه، فریبا (۱۳۸۸)، «بررسی و پهنه‌بندی پتانسیل‌های ژئوتوریستی استان آذربایجان شرقی و نقش آن در توسعه پایدار ناحیه‌ای»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی گرایش ژئومورفولوژی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه تبریز.
- ۲- تقدیسی، سیمین و دانشور، فاطمه (۱۳۸۶)، «توریسم روستایی، تصویری مجازی یا الگویی حقیقی در برنامه‌ریزی روستایی»، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، شماره ۸، دانشگاه فردوسی مشهد، صص ۱۹۲-۱۷۹.
- ۳- حافظ‌نیا، محمد (۱۳۷۸)، «روشن تحقیق در علوم انسانی»، انتشارات سمت.
- ۴- رجبی، آریتا (۱۳۸۶)، «بررسی و تحلیل توان‌های محیطی - گردشگری روستای فرومد شاهرود»، *فصلنامه جغرافیایی آمایش سرزمین*، شماره ۲، دانشگاه آزاد ملایر.
- ۵- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷)، «توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار»، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ۶- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و داوود مهدوی (۱۳۸۵)، «راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT دهستان لواسان کوچک»، *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، شماره ۴۵، دانشگاه تربیت مدرس، صص ۳۰-۱.
- ۷- معاونت برنامه‌ریزی استانداری آذربایجان شرقی (۱۳۹۱)، «سیمای شهرستان مراغه».
- ۸- سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان آذربایجان شرقی (۱۳۸۴)، «طرح جامع گردشگری استان آذربایجان شرقی».
- ۹- سازمان نقشه‌برداری استان آذربایجان شرقی (۱۳۸۸)، واحد آرشو نقشه.
- ۱۰- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، *سرشماری عمومی نفوس و مسکن*.
- ۱۱- طرح مطالعات آمایش استان آذربایجان شرقی (تحلیل وضعیت محیط زیست استان) (۱۳۸۸)، انتشارات استانداری آذربایجان شرقی، تبریز.

- ۱۰- نجفی کانی، علی اکبر؛ مطیعی لنگرودی، حسن؛ نجفی، کبری (۱۳۸۷)، «امکان سنجی توسعه اکوتوریسم در مناطق روستایی با استفاده از مدل تحلیلی SWOT (شهرستان آمل)»، *مجله جغرافیا*، سال ششم، شماره ۱۹ و ۱۸، صص ۱۲۱-۱۳۷.
- ۱۱- نوحه گر، احمد؛ حسین زاده، محمدمهدی؛ پیراسته، اسما (۱۳۸۷)، «ارزیابی قابلیت های طبیعت گردی جزیره قشم با بهره گیری از مدل استراتژی SWOT»، *مجله جغرافیا و توسعه*، شماره ۱۵، دانشگاه زاهدان، صص ۱۵۱-۱۷۲.
- 12- Chakravarthy, K., Ravi Kumar, Ch., Deepthi, K. (2008), "Swot Analysis on Medical Tourism", Conference on Tourism in India- Challenges Ahead, 15-17 May. India.
- 13- Kosco, K. (1998), "Integral Development of Rural Areas, Tourism and Village Renovation, Trebnje, Slovenia", *Tourism Management*, Vol: 19 (1), 81-85.
- 14- Najafi Kani, A. (2009), "The Role of Ecotourism in Economic Development of the Caspian Sea Cosast (Mazandaran Province)", *5th Annual International Conference on Tourism*, 2-5 July, Athens, Greece.
- 15- Nepal, S. (2008), "Tourism Induced Rural Energy Consumption in the Annapurna Region of Nepal", *Tourism Managemnt*, Vol. 29(1), 89-100.
- 16- Oppermann, M. (1996), "Rural Tourism in Southern Germany", *Annals of Tourism Research*, vol. 13, No; 1.
- 17- Perale, R., (2002), "Rural Tourism in Spain", *Annals of Tourism Research*, Vol: 29(4), 1101-1110.
- 18- Roya-Vela, M, (2009), "Rural-Cultural Excursion Conceptualization: A Local Tourism Marketing Management Model Based on Tourist Destination Image Measurement", *Tourism Management*, Vol. 23 (3), 419-428.
- 19- Sharply, R. (2002), "Rural Tourism and Challenge of Tourism Diversification: The Cases of Cyprus)", *Tourism Management*, Vol: 23 (3), 233-244.

- 20- Thompson, Ch. (2004), "Host Produced Rural Tourism, Towas Tokyo Antenna Shop", *Annals of Tourism Research*, Vol: 31(3), 580-600.
- 21- www.eachto.ir/(April 2001).